Museovirasto
Museiverket

DNRO / DNR

PVM / DATUM

14.10.2025 MV/

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan Sivistys- ja tiedejaosto
valiokuntakanslian sihteeri Kaisa Iso-Sipilä
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

VIITE / REFERENS
Lausuntopyyntö HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

ASIA / ÄRENDE
Museoviraston asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026. Lausuntopyynnön määräaika on tiistaina 14.10 klo 12 mennessä. Museovirasto esittää lausuntonaan seuraavaa.

Museoviraston taloudellinen tilanne on ollut kriittinen jo pidempään rakenteellisten haasteiden, kustannusten noususta syntyneen kestävyysvajeen, viime vuoden tuottavuusleikkauksen ja Kansallismuseon laajentumishankkeen vuoksi. Virastossa on käyty viimeksi 2024 yt-neuvottelut sekä toteutettu ennakoivasti mm. tiloihin liittyviä säästötoimia. Rakenteellisena uudistuksena toteutuu vuoden 2026 alussa Suomenlinnan hoitokunnan ja Museoviraston yhdistäminen. Kiristyvä talous uhkaa edelleen viraston monia toimintoja. Uudistuvalle ja laajentuvalle Kansallismuseolle kohdistettu rahoitus saatiin kehykseen tämän vuoden keväällä, mistä Museovirasto kiittää päätöksentekijöitä.

1. Museoviraston toiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Museovirasto on talousarvioehdotuksessaan ja vastaavasti täydentävään talousarvioon esittänyt, että toimintamenomomentille 29.01.07 lisättäisiin 1 134 000 euroa vuodelle 2026, 1 612 000 euroa vuodelle 2027 ja vuodesta 2028 lukien 2 480 000 euroa vuodessa Museoviraston toiminnan turvaamiseksi. Määrärahatarve on pysyvä.

Museoviraston määrärahaesitys on opetus- ja kulttuuriministeriön tekemän JTS 2026–2029-esityksen mukainen. Määräraha tarvitaan, jotta lakisääteinen viranomais- ja asiantuntijatyö, Suomen kansallismuseon kohteiden avoinnapito ja kansalliskokoelmien hoito eivät vaarannu.

Kevään kehyspäätöksessä on mukana uudistuvan ja laajentuvan Kansallismuseon lisärahoitus esitetyn mukaisena, mutta muilta osin kokonaisuutena voimakkaasti

laskeva Museoviraston nettotoimintamenokehys ei mahdollista lakisääteisten viranomaistehtävien hoitoa, kansallisista kokoelmista huolehtimista ja Suomen kansallismuseon kohteiden yleisötoimintaa. Suomen kansallismuseon laajentuvaan toimintaan myönnetty lisärahoitus ei riitä tarkoitukseensa, jos samaan aikaan pohjana oleva budjettirahoitus on ohentunut siitä tasosta, johon lisäykset on suhteutettu.

Museoviraston talouden merkittävä heikkeneminen johtuu yleisestä, edellisvuosien kustannustason noususta aiheutuneesta kiinteiden ja kiinteistöliitännäisten kustannusten kasvamisesta (880 000 euroa), ICT- ja Valtorin palveluista aiheutuvien kustannusten kasvusta (600 000 euroa) sekä tuottavuusohjelman mukaisista toimintamenoleikkauksista (872 000 euroa vuoden 2025 talousarviossa). Nämä muutokset ovat tulleet jo ennestään mittavien supistusten, yt-prosessien ja rakenteellisten muutosten päälle, eivätkä viraston tehtävät ole vähentyneet miltään osin. Museovirasto on myös omaehtoisesti ja ennakoivasti tehnyt huomattavia säästöjä mm. toimitilaratkaisuillaan.

Syksyllä 2024 Museovirasto kävi yt-neuvottelut, joiden tuloksena yli 100 henkilöä jouduttiin lomauttamaan vuonna 2025 joko määräaikaisesti tai toistaiseksi. Täydentävässä talousarviossa vuodelle 2025 myönnettiin virastolle 1 M euron lisämääräraha museokohteiden avoinnapitämiseen. Rahoitus turvasi kohteiden avaamisen vuonna 2025, mutta vuodesta 2026 eteenpäin tätä rahoitusta ei ole.

1.1 Museoviraston henkilöstömäärä

Museovirastossa on 220 vakanssia, joista 185 on vakituisesti täytettynä ja 25 on jätetty täyttämättä taloussyistä. Viranomaistehtäviä hoitaa Museovirastossa noin 50 henkilöä. Määrä on niukka ottaen huomioon virastolle noin 20 eri laista tulevat tehtävät ja velvoitteet ja toiminnan valtakunnallisuuden. Velvoitteita liittyy lisäksi Suomen allekirjoittamien kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon. Suomen kansallismuseossa olevien vakanssien määrä on 86 (ei sisällä museokohteiden kausityöntekijöitä).

Valtion tuottavuusohjelman mukaisesti Museovirastoon kohdistettiin vuosina 2005–2011 yhteensä 34 henkilötyövuoden vähennys ja vuosina 2012–2025 10 htv:n vähennys. Valtiontalouden tarkistetussa kehyspäätöksessä vuosille 2012–2015 Museoviraston toimintamenoihin tehtiin osana valtiontalouden tasapainottamistoimia kolmen miljoonan euron määrärahaleikkaus, mikä johti 52 henkilötyövuoden vähennykseen sekä eräiden museokohteiden sulkemiseen ja aukioloaikojen supistamiseen. Kaikkiaan Museoviraston henkilötyövuodet ovat vähentyneet vuodesta 2003 vuoteen 2017 noin 195 henkilötyövuodella, mikä tarkoittaa noin 44 % supistumista.

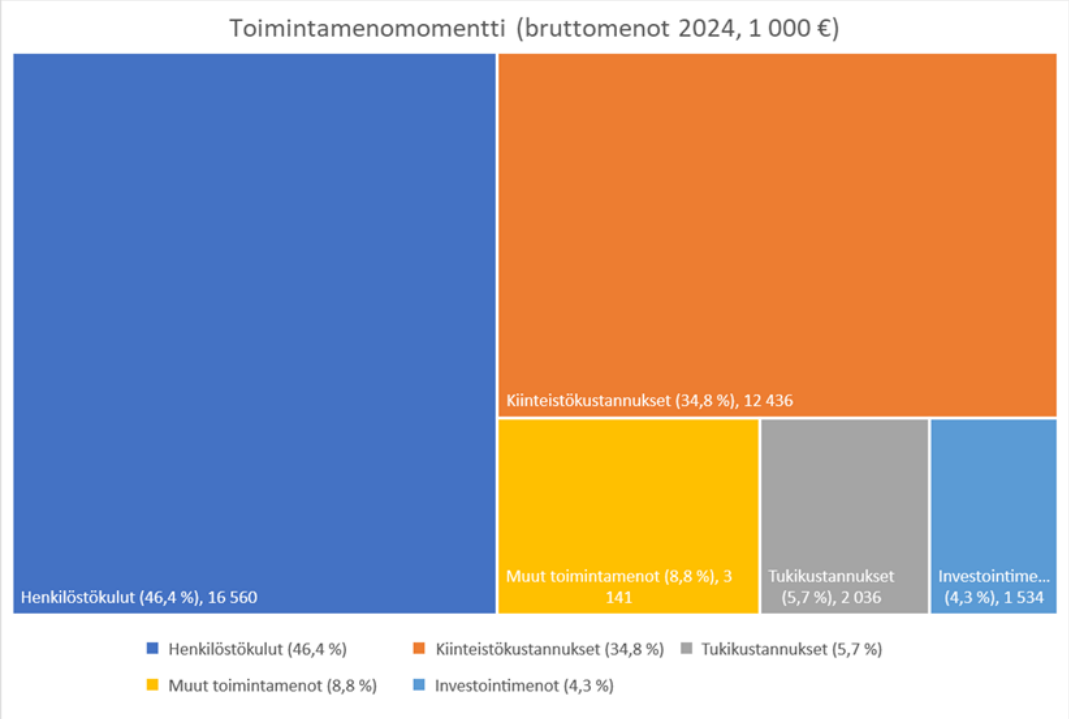
Vuodesta 2017 vuoteen 2023 kokonaishenkilötyövuosimäärä on ollut väliaikaisesti korkeampi johtuen käynnissä oleviin määräaikaisiin, vuonna 2025 päättyviin hankekokonaisuuksiin palkatusta henkilökunnasta (toimitilahanke, kokoelmien muutto). Näillä hankkeilla saavutetaan tilakustannuksissa pysyviä säästöjä.

1.2 Museoviraston kustannusrakenne ja tulot

Museovirastolla on erityisen laaja tehtäväkenttä ja talouden poikkeuksellinen rakenne, jossa toimitilakustannuksilla on suhteellisen suuri osuus. Koska kyse ei ole tavanomaisesta valtion virastosta, ovat myös toimitilasidonnaiset kiinteät kustannukset huomattavan suuria (vuokra-, turvallisuus- ja siivous- jne. kulut), ja niihin on kohdistunut myös hintojen nousua. Virasto on pitkäjänteisesti pyrkinyt

sekä kasvattamaan tulojaan että löytämään toiminnastaan säästöjä, joten esimerkiksi kaikki mahdolliset toimitilasäästöt on jo tehty.

Kaavio 1: Museoviraston kustannusrakenne 2024

Museoviraston kulurakenne on monista muista virastoista poikkeava, sillä vuokrien osuus kaikista toiminnan kuluista (toimintamenomomentti, momentti 29.80.20 ja muut momentit) oli vuonna 2024 peräti n. 53,1 % (48,7 % vuonna 2023). Vuokrakustannukset ovat nousseet huomattavasti ja noussevat lähivuosina arviolta jopa 60 %:iin. Kyse on sekä Museoviraston omassa palvelukäytössä olevista kymmenestä museo- ja linnakohteesta, kokoelmatiloista ja muista toimitiloista sekä 16 muusta ns. MUKI-kohteesta, joissa on esillä Suomen kansallismuseon kokoelmia, mutta jotka ovat muiden toimijoiden avoinna pitämiä. Tämä kokonaisuus aiheuttaa merkittävän suurta menopainetta.

Museovirasto maksaa toimintamenomäärärahoista vuonna 2026 vuokria (Kokoelma- ja konservointikeskus, Suomen merimuseo ja Seurasaaren verstas) ja kiinteistöliitännäisiä palveluiden ostoja yhteensä n. 9,6 miljoonaa euroa. Vuonna 2027 vastaava luku on arviolta 10,1 miljoonaa euroa.

Museoviraston toimitilakustannuksia on karsittu jo ennen nyt käynnissä olevia tuottavuustoimia. Orimattilan keskusvarastosta ja Sturenkadun toimitiloista on luovuttu pysyvästi vuoden 2025 loppuun mennessä. Tästä syntyvä nettosäästö on yhteensä noin 2 miljoonaa euroa vuodessa. Tilakustannuksista ei pystytä enää hakemaan lisäsäästöjä.

Viraston kiinteät kustannukset ovat toiminnan luonteesta johtuen huomattavat (siivous, turvatekniikka, vartiointi jne.). Myös aineisiin, tarvikkeisiin ja tavaroiden ostoihin sitoutuu paljon määrärahoja (erit. museo- ja kokoelmatoiminta).

Suomenlinnan hoitokunnan yhdistyminen Museovirastoon vuoden 2026 alussa tuo kustannusrakenteeseen lisää huomattavia kiinteistösidonnaisia menoja, mutta myös

tuloja, jotka on kohdennettava ensi sijassa kattamaan maailmanperintökohteen kuluja sekä uuden viraston yhteisiä yleiskustannuksia.

Uuden viraston keskeiset tuloerät ovat vuokria, lippu- ja palvelumyynnin tuloja, kokoelmapalveluiden tuloja sekä vähäisiltä osiltaan esim. lupamaksuja. Eri osastojen tuotteiden ja palveluiden myynnistä saatavilla tuloilla ei kuitenkaan voida rahoittaa lakisääteisten viranomaistehtävien hoitamista, vaan tulot on jo laskettu sisään ao. toiminnan rahoituspohjaan. Leikkaamalla palveluiden tuotantoon kohdistettua budjettia menetetään myös palvelusta saatava tulo. Museoviraston talousarvioehdotuksen määrärahatarpeen määrittelyssä on jo laskettu sisälle kunnianhimoiset tavoitteet tulotason nostamisesta tulevina vuosina, erityisesti Kansallismuseon laajentumiseen liittyen.

2. Arkeologista kulttuuriperintöä koskevan tiedon säilymisen, käytettävyyden ja kehityksen turvaaminen

Museovirasto on täydentävässä talousarvioesityksessään opetus- ja kulttuuriministeriölle määrärahan osoittamista arkeologista kulttuuriperintöä koskevien tietojärjestelmäratkaisujen välttämättömiin korjaus- ja muutostöihin. Tarvittavan kertaluonteisen rahoituksen määrä vuodelle 2026 on 250 000 euroa.

Arkeologista kulttuuriperintöä koskevat tiedot muodostavat keskeisen kansallisen perustietovarannon. Vain Museovirasto voi tätä ylläpitää, koska laki osoittaa virastolle kansallisen tiedonkeruuvelvoitteen. Tietokokonaisuuden menetys tai oleellinen vaarantuminen aiheuttaisi merkittävää haittaa. Tiedon uudelleen kerääminen maksaisi satoja miljoonia ja olisi suurilta osin mahdotonta suorittaa jälkikäteen.

Viranomaistehtävien hoitaminen vaarantuu jo nyt tietojärjestelmän korjausvelasta johtuvien katkosten vuoksi. Lisäksi automatisaation vähäisyys lisää tarpeettomasti rutiiniluonteisten töiden aiheuttamaa työmäärää. Arkeologisen perustiedon säilymisen ja saatavuuden vaarantuminen aiheuttaisi vakavaa haittaa myös esimerkiksi alueidenkäytölle ja rakentamiselle.

Kansallista arkeologista kulttuuriperintöä koskevan tiedon säilymisen turvaaminen ja viranomaistyön sujuvuuden varmistaminen edellyttää arkeologisen tietovarannon ja -järjestelmän perusteellista uudistamista. Nykyinen järjestelmäkokonaisuus ei ole kestävällä pohjalla. Kenttätöistä saatavaa korvaamatonta tietoa menee jatkuvasti hukkaan puutteellisten tallennusmahdollisuuksien vuoksi.

Käynnissä olevassa muinaismuistolain uudistustyössä on tunnistettu sen tavoitteiden kannalta välttämättömäksi kertaluontoisten resurssien kohdentaminen Museovirastolle (Arkeologista kulttuuriperintöä koskevan lainsäädännön uudistaminen: Työryhmän mietintö. Opetus- ja kulttuuriministeriö, s. 90). Mietinnössä Museovirastolle kohdennettavaksi kertaluontoiseksi lisäresurssiksi arvioidaan 800 000 euroa. Summaa on pystytty pienentämään tässä esityksessä kuvatulle tasolle ministeriön vuosille 2024–2025 osoittaman erityisrahoituksen avulla.

Arkeologisten jäännösten tietovarannon tekninen toimivuus on edellytys sekä Museoviraston että alueellisten vastuumuseoiden lakisääteisten tehtävien hoidolle. Tietovarannon tekninen kehittäminen mahdollistaa myös viranomaistyötä tehostavan automatisoinnin.

Merkittäviä uudistamistarvetta edellyttäviä muutostekijöitä ovat myös rakennetun ympäristön tietojärjestelmän (RYHTI) myötä edistyvä alueidenkäytön

digitalisoituminen ja koneluettavuuden vaatimus sekä voimakkaasti lisääntyneet kansalaislöydöt ja löytötieto. Arkeologisten tietovarantojen kehitys on edellytys rakennetun ympäristön tietojärjestelmän kattavuudelle ja kansalaistiedon tehokkaalle hyödyntämiselle. Tehtävä työ kytkeytyy Kulttuuriympäristön tiedonhallinnan tahtotilaan (YM, OKM, SYKE, Museovirasto, 7.6.2023), ja se edistää tietojärjestelmien yhteentoimivuutta.

Tietovarannon perustietojen kattavuus, ajantasaisuus ja oikeellisuus vaikuttavat suoraan alueidenkäyttöön, rakentamiseen sekä kiinteistönomistajiin. Lisäksi kertaluonteisiin kustannuksiin sisältyvät lain toimeenpanon ohjeistus, oppaiden päivitykset ja koulutukset.

Panostukset mahdollistavat myös kansallista kilpailukykyä ja yritystoimintaa edesauttavan, kansalaisille suunnatun tiedon nykyaikaisen avaamisen, sekä tietosisältöjen ja palveluiden kehittämisen.

3. Hallinnonalan yhteiseen perustietotekniikkaan siirtymisen aiheuttama kustannusten nousu

Museovirasto on esittänyt opetus- ja kulttuuriministeriölle, että Museovirastolle osoitettaisiin lisämäärärahan kasvavien perustietotekniikkakustannusten kattamiseen. Tarvittavan rahoituksen määrä on 260 000 euroa vuonna 2026, jonka jälkeen kyseiset kustannukset nousevat pysyväisluonteisesti 313 000 euroa vuodessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla siirrytään yhteiseen perustietotekniikkaan vuoden 2026 alusta. Toteutuksen valmistelu on käynnissä virastoyhteisenä hankkeena. Kokonaisuuden hallinnoinnista tulee vastaamaan Opetushallitus.

Perustietotekniikan yhdistäminen tulee aiheuttamaan Museovirastolle uusia kustannuksia. Kustannukset johtuvat uusista lisenssimaksuista ja yhteisen ratkaisun ulkopuolelle jäävän perustietotekniikan kulujen noususta. Museovirasto poikkeaa monine kohteineen, sekä muun kuin toimistotyön osuuden vuoksi, muusta Sivistyshallinnosta.

Kustannusten kasvussa ei ole kyse uusien palveluiden hankinnasta. Museovirasto on yhteistyössä Valtorin kanssa vähentänyt perustietotekniikkakuluja ja ylläpitokulut kohdistuvat pakollisiin menoihin. Nousevien kulujen kompensoiminen esimerkiksi palvelutasoja laskemalla ei ole realistista. Perustietotekniikka on välttämätön osuus viraston toimintaa. Ilman perustason tietotekniikkaa ei ole mahdollista toteuttaa viraston perustehtävää, kuten kohteiden museokohteiden avoinna pitoa, Suomenlinnan palveluita ja kansallisten kokoelmien hallintaa.

Arvion mukaan Museoviraston kulut tulevat vuonna 2026 nousemaan Valtorille maksettavien ylläpitokulujen osalta noin 260 000 euroa. Lisenssiteknisistä syistä summa nousee vuodesta 2027 alkaen, jolloin uudet lisenssikulut toteutuvat täysimääräisesti.

4. Kiinteistövuokrien indeksikorotukset toimintamenomomentilla 29.01.07 ja kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden vuokramomentilla 29.80.20

Vuokrien indeksikorotukset ovat kokonaisuus, joka on viraston edellä kuvatun talouden rakenteen vuoksi elintärkeä toiminnalle. Museovirasto on esittänyt vuokrien indeksikorotuksia vastaavat pysyvät lisäykset kehysten määrärahatasoon verrattuna

vuosittain. Esitykset on tehty sekä toimintamenomomentille että erilliselle kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden vuokramomentille (29.80.20.).

Vuokrien indeksikorotusten täysimääräinen kattaminen on tärkeä asia vuokrien suuruuden ja pysyvyyden takia. Museoviraston toimintamenobudjetista maksettavat vuodelle 2026 indeksitarkistettavat vuokrat ovat lähes kokonaisuudessaan perusindeksiltään sidottu lokakuun elinkustannusindeksilukuun. Momentin 29.80.20 vuokramenot on perusindeksiltään sidottu kesäkuun elinkustannusindeksilukuun.

Momenttiin 29.80.20. liittyen vuokrien indeksikorotusten täysimääräinen kattaminen on merkittävä asia, koska on turvattava, että pystytään jatkossakin maksamaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kulttuuri- ja nähtävyyskohteiden tilakustannukset. Vuokrien indeksikorotusten täysimääräinen kattaminen on olennaisen tärkeä asia vuokrien suuruuden ja pysyvyyden takia. Vuokrien pohjaluvuissa on huomioitu Senaatti-kiinteistöjen vuokranalennukset vuodelle 2025.

Talousarvioehdotuksessa toimintamenomomentin vuokramenojen indeksikorotustasona on vuodelle 2026 viimeisin julkaistu eli elokuun inflaatiolukema 0,5 % (https://stat.fi/tilasto/khi). Vuosille 2027–2030 käytetään VM:n ennustetta. Määrärahan lisäystarve toimintamenomomentille on 22 000 euroa vuodelle 2026; 93 000 euroa vuodelle 2027; 184 000 euroa vuodelle 2028; 276 000 euroa vuodelle 2029; ja 370 000 euroa vuodelle 2030; kyse on myöhempinäkin vuosina pysyvästä nousevasta lisäyksestä.

Lisäystarve momentille 29.80.20 on 107 000 euroa vuonna 2026; 749 000 euroa vuonna 2027; 1 460 000 euroa vuonna 2028; 2 181 000 euroa vuonna 2029; 2 912 000 euroa vuonna 2030 ja siitä eteenpäin myös pysyvä nouseva lisäys. Vuosille 2027–2030 on käytetty VM:n ennustetta indeksikorotustason perusteena.

5. Suomenlinnan korjausvelka ja asuinrakennuksen Suomenlinna C84 peruskorjaus

Vuoden 2026 alusta Suomenlinnan hoitokunta on yhdistetty Museovirastoon, ja siten Museovirasto tulee jatkossa olemaan kiinteistöhaltijaviranomainen Suomenlinnan kiinteistöjen osalta. Suomenlinnan mittava kokonaisuus on kansallisesti ja maailmanperintökohteena poikkeuksellisen arvokas, ja samalla siihen liittyy myös huomattavaa korjausvelkaa, jonka kasvu tulisi pysäyttää. Täydentävässä talousarvioesityksessä Suomenlinnan hoitokunnan osalta onkin esitetty 3 500 000 € lisäystä vuosille 2026–2027 asuinrakennuksen C84 (Nousevan auringon talo) peruskorjaukseen.

Kyse on Suomenlinnan Isolla Mustasaarella sijaitsevasta, 1800-luvun puolivälissä miehistötiloiksi rakennetusta kasarmista, joka on edellisen kerran peruskorjattu siviiliasunnoiksi 1970-luvun puolivälin jälkeen. Rakennuksessa on 14 asuntoa ja talosauna.

Rakennuksen talotekniset järjestelmät ovat vanhentuneita, ilmanvaihto ei toimi ja talossa on riskirakenteita alapohjassa ja märkätiloissa. Taloteknisen peruskorjauksen rakennuslupa on myönnetty heinäkuussa 2023 ja toteutussuunnittelu on valmistunut, joten edellytykset urakkakilpailutuksen käynnistämiselle ovat olemassa. Hoitokunnalla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta käynnistää urakkaa budjettinsa puitteissa. Urakan pilkkominen ja jakaminen usealla vuodelle ei ole mahdollista eikä järkevää kustannusten noustessa merkittävästi ja myös muiden riskien lisääntyessä.

Huonokuntoiset asunnot ovat nyt tyhjinä. Niitä ei voi vuokrata edes lyhyeksi jaksoksi, koska työmaan käynnistyminen on ollut odotettavissa. Lisäksi useat asunnoista ovat huonokuntoisia ja niiden riskit asumisterveyteen liittyen ovat merkittävät. Tällä hetkellä vuokramenetykset ovat noin 144 000 euroa vuodessa.

Vuonna 2022 korjausvelkaselvityksessä C84:n kuntoluokka oli 67 %. Uusimmassa, vuoden 2024 selvityksessä, kuntoluokka oli laskenut 64 %:iin. Kuntoluokka on ollut jo usean vuoden alle kriittisen 75 %:n rajan ja se heikkenee nopeasti, ellei korjaustyötä käynnistetä. Koska rakennuksessa on pidettävä lämmitys päällä tyhjänäkin, korjauksen lykkääntyminen lisää putkivuotojen riskejä ja vaurioiden etenemistä rakenteissa ja tuo edelleen ylläpitokustannuksia, vaikka vuokratuottoja rakennuksesta ei saada.

Rakennusalan taantumassa jokainen rakennustyömaa, joka käynnistyy helpottaa alan työllisyystilannetta. C84 kohteen työmaan työllisyysvaikutus henkilötyövuosiksi muutettuna on arviolta noin 12 htv. Lisäksi hankkeella on vaikutusta suunnittelun ja rakennuttamisen aloille sekä kuljetuksiin ja rakennustuoteteollisuuteen. Historiallisen rakennuskannan korjaamiseen liittyvän osaamisen säilyminen ja edistäminen urakoitsijakentällä on hoitokunnan perustoimintojen näkökulmasta tärkeää, mitä tämä hanke tukee.

Lopuksi

Museovirasto on jo tehostanut toimintaansa äärimmilleen ankarissa 2010-luvun leikkauksissa. Uudet tuottavuusohjelman mukaiset leikkaukset ja olemassa oleva kestävyysvaje vaarantavat laajoja ja moniulotteisia lakisääteisiä tehtäviä hoitavan viraston toimintakyvyn, samaan aikaan kun tarve kansallisen kulttuuriperinnön ja sen merkitysten vahvistamiseksi on kasvanut maailman epävakaan poliittisen, taloudellisen ja ekologisen tilan vuoksi. Kulttuuriperintötyö ja kulttuuripalvelut ovat korvaamaton voimavara kestävälle tulevaisuudelle, kriisinkestävyydelle, yhteiskuntarauhan ja henkisen hyvinvoinnin vahvistamiselle sekä luovuuden ja innovaatioiden turvaamiselle.

Pääjohtaja Tiina Merisalo